PRZYCZYNEK DOŚWIADCZALNY

do działania i stosowania leczniczego goryczek i żółci.

Z kliniki prof. Korczyńskiego w Krakowie.

Podał doc. dr. W. Jaworski.

Tak zwane środki gorzkie (amara) bywają od dawnych czasów w terapii chorób żołądka, tak przez lekarzy, jako też jeszcze więcej przez samoleczącą się publiczność w rozmaitych postaciach używane. To też zajmującą w tym kierunku jest praca doświadczalna Czelcowa, ogłoszona z kliniki prof. Botkina w Petersburgu w *Centralbtatt f. med. Wissenschaften* w N-rze 28 b. r. Autor objął swą pracą znaczną ilość leków gorzkich i wszystkie wydzieliny trawiące narządów trawienia. Badał on w mięszaninach trawiących sztucznie przyrządzonych po za ustrojem, jakoteż na psach z przetokami lub bez tychże. Co się dotyczy szczegółowo trawienia żołądkowego, znalazł Czelcow, że trawienie białka w soku żołądkowym sztucznym w obec środków gorzkich się opóźnia, a ilość wytwarzających się peptonów jest mniejszą, niż bez dodatku tychże. W samym zaś żołądku psów, po wprowadzeniu woreczków tiulowych, jedne z czystym białkiem lub z mięsem, drugie z temiż i domieszką wyciągów środków gorzkich, nieokazywały goryczki przyśpieszenia znikania białka lub mięsa z woreczków; owszem można było jeszcze zauważyć, że przy domieszce środków gorzkich więcej jeszcze pokarmów niezmienionych pozostawało. Na przetokach zaś u psów, którym raz przepuszczano przez żołądek czystą wodę, drugi raz zaś rozczyny środków gorzkich okazało się, że w i e l k i e d a w k i ś r o d k ó w g o r z k i c h z m n i e j s z a ł y w y d z i e l a n i e s o k u ż o ł ą d k o w e g o, małe zaś sprawiały nieznacznie szybko przemijające powiększenie wydzielania tegoż. Doświadczenia zaś przedsięwzięte w tym celu, aby się przekonać, czy przypadkowo środki gorzkie nie powstrzymują fermentacyi i gnicia, pouczyły Czelcowa, że tak gnicie, jak i fermentacya wobec goryczek energiczniej postępują, niż bez tychże. Co się zaś tyczy przemiany materyi w ustroju psów pod wpływem środków gorzkich, to doszedł Czelcow do wyników, że przy używaniu

goryczek ilość azotu albo w moczu albo w kale się powiększa, coby znaczyło, że środki gorzkie nie przyczyniają się do poprawienia odżywienia. Na podstawie tych poszukiwań wnioskuje autor: „Otrzymane wyniki przemawiają przeciw używaniu środków gorzkich."

Szukając za środkami, któreby wpływały na zmianę czynności żołądka, probowałem między innemi także i środków gorzkich stosowanych wprost u człowieka. Między mojemi doświadczeniami znajdują się cztery indywidua, u których stosowanie środków gorzkich kontrollowane było przez badanie wewnętrzne żołądka. W celu porównania wyników badania Czelcowa z mojemi wprost na człowieku otrzymanemi, bliżej je tu przytoczę.

I. Przyp. (Luty 1885). Czterdziestoletnia kobieta skarży się na przypadłości gastryczne, przedewszystkiem na brak łaknienia i gniecenie w żołądku. Aspiracya czczego żołądka po wlaniu 100 centm. sześć. wody przekroplonej, wykazuje treść o kwasności 0,5 centm. sześć. dziesiętnonormalnego ługu na 100 centm. sześć. soku żołądkowego, który dopiero po dodaniu kropli kw. solnego krążek białka trawi *). Metoda białkowa po 4 kwadransach daje kwasotę 4,5, treść żołądkowa trawiąca. Następnego dnia podano 0,1 grm. kwasyny i 100 aq. d. do zapicia; po 2 kwadransach aspirowana treść przedstawia kwasotę 0,8 i trawi z kw. solnym. Drugiego dnia zażyto naczczo 0,2 grm. kwasyny i 100 aq. d. Po jednej godzinie ciecz żołądkowa, okazuje kwasotę 0,4 i trawi z kw. solnym. Z powodu braku wyniku dodatniego zaprzestano dalszych doświadczeń na tym indywiduum.

II. Przyp. (Luty 1885). Dwudziestoczteroletni izraelita skarży się na przypady żołądkowe, szczególniej bóle; łaknienie utrzymane. Kwasota soku czczego pochodząca od kw. solnego 14,0, trawi zupełnie; kwasota wywołana wodą lodową 18,5, trawi zupełnie. Podano naczczo 0,2 grm. kwasyny i 100 aq. d. Po pół godziny aspirowana treść żołądkowa wykazuje kwasotę 10,0, trawi. Następnego dnia tę samą ilość kwasyny i wody podano. Po jednej godzinie wydobyta treść żołądkowa wykazuje kwasotę 14,5 i trawi. Ponieważ stąd przekonałem się, że ta goryczka jednorazowo podana nie wpływa na wydzielanie soku żołądkowego, przeto uczyniłem próbę w tym kierunku, ażali dłuższe używanie środka gorzkiego nie wywrze jakiejkolwiek zmiany.

III. Przyp. (Marzec 1885). Trzydziestoletnia kobieta z przypadłości amigastrycznemi, szczególniej brakiem łaknienia, przedstawia w żołądku czczym treść obojętną z kw. solnym trawiącą. Metoda lodowa wydaje treść o kwasocie 3,0, białko niezupełnie trawiącą. Z polecenia zażywa przez 8 dni po 0.2 grm. kwasyny naczczo. Po tygodniu aspirowano treść żołądkową czczą obojętną z kw. solnym trawiącą; woda lodowa wznieca

*) Szczegółowy opis sposobu badania treści żołądkowej podany w rozprawie: „Przyczynek do trawienia istot białkowatych". Gluziński. Jaworski. Przegląd Lekarski 1885. Nr. 3—5.

ciecz żołądkową, o kwasocie 3,5 tylko z kw. solnym całkowicie trawiącą. Stan podmiotowy chorej pozostaje ten sam.

IV. Przyp. (Marzec i Kwiecień 1885). Dwudziestoletni wyrobnik skarży się na palenie w żołądku wobec utrzymanego łaknienia. Kwaśność czczej treści pochodząca od HCl 22,0, trawi. Metodą lodową wywołana kwasota 22,8, trawi. Pacyent używał z polecenia codziennie pół litra naparu z 10 gmów *herba Centaurei minoris* (centuryi). Po miesiącu zbadano znów wewnętrznie żołądek. Sok czczy wykazuje kwasotę 21,5 i trawi, metodą lodową otrzymany zaś 22,0 i trawi. Chory jednak oświadcza, że przez kilka godzin po wypiciu naparu czuje się co do przypadków żołądkowych lepiej, czasem miewał nawet dnie zupełnie wolne od bólów.

Powyższe doświadczenia kliniczne, zgadzają się więc z wynikami otrzymanemi na psach przez Czelcowa. Niemogę się jednak zgodzić na wywody terapeutyczne tegoż autora, który stanowczo potępia środki gorzkie w zastosowaniu leczniczem. Zapewne autor wychodzi jeszcze ze założenia, że żołądek jest jedynie peptonizatorem, w którym im więcej jest czynników trawiących, a szczególniej kw. solnego tem lepiej; dlatego według niego lek nie podniecający wydzielanie energicznego soku żołądkowego nie może mieć zastosowania w leczeniu chorób żołądka. Tymczasem już w r. 1882 kol. Reichman znalazł w jednym przypadku, że nadmiarowe wydzielanie kw. solnego było zboczeniem chorobowem, a statystyka moja oparta na 222 przypadkach sondowanych, poucza mnie, że w połowie tych przypadków, nieustające wydzielanie się kw. solnego w żołądku, a zatem idące za energiczne trawienie żołądkowe wobec opróżnienia wydalania treści ze żołądka, czyli jak nazywam ten stan, nieżyt kwaśny, jest podstawą zboczenia chorobowego. Ponieważ zaś środki gorzkie w znacznej dawce użyte, według doświadczeń samego Czelcowa, mogą zmniejszyć wydzielanie soku żołądkowego, a oprócz tego powstrzymują natężenie siły trawiącej tegoż, działającej drażniąco na samą błonę śluzową żołądka, co jeszcze tem się potęguje, że środki gorzkie zwykle bywają używane w postaci naparów lub odwarów letnich, które silnie kwaśną i drażniącą treść żołądkową znacznie rozcieńczają, przeto stosowanie środków gorzkich w chorobach żołądka uważam za postępowanie o wiele racyonalniejsze, niż ryczałtowe stosowanie kw. solnego. Chociażby zastosowany środek gorzki w danym przypadku nie odniósł pożądanego skutku terapeutycznego, nie oddziała on nigdy ujemnie, podczas gdy kw. solny w niestosownych przypadkach użyty stan chorobowy tylko pogorszyć może. Rozmaite przeto tak zwane „ziółka gorzkie" nie zawsze są środkami do pogardzenia w terapii żołądkowej. Nie należy je wprawdzie uważać same dla siebie jako środki lecznicze pozostawiające trwały skutek, lecz jako leki zmniejszające czasowo dolegliwości pochodzące z wygórowanego chemizmu trawienia, czyli kojąco działające na błonę śluzową żołądka, a które przy doborze odpowiedniej dyety przez dłuższy czas stosowane, mogą przynieść dobry skutek terapeutyczny.

Farmakologowie zaliczają jeszcze i żółć, jako też w niej zawarte sole

między środki gorzkie i zalecają je jako stomachica do użytku leczniczego. W tym kierunku czyniłem był także próby doświadczalne terapeutyczne na dwóch indywiduach, którym rano naczczo po poprzedniem zbadaniu wlewałem odmierzoną ilość żółci wołowej mocno alkalicznie oddziaływającej.

V. Przyp. (Listopad 1885). Czterdziestoletni mężczyzna uskarża się na nieprzyjemne sensacye w okolicy żołądka i zmienne łaknienie. W celu zbadania wewnętrznego, wlano do żołądka 100 cent. sześć. aq. d. Po kwadransie aspirowano treść bezbarwną przejrzystą o kwasocie 4,0 kw. solny za pomocą barwika metylofiolkowego badany dość wyraźny, peptonów, białka i śluzu niema, trawi zupełnie. Nazajutrz rano wprowadzono 20 cent. sześć. świeżej żółci wołowej rozpuszczonej w 80 cent. sześć. aq. dest. do żołądka. Po kwadransie aspirowana ciecz przedstawia się jako mętnawa biała, przesącz zaś słabo opalizujący bezbarwny, kw. solny obecny, kwasota 6,4; peptonów, białka i śluzu niema; nie trawi białka, tylko sprawia rozstrzępienie tegoż, tak że po 24 godz. znajdują się na dnie liczne białe strzępy, rozczyn zaś oddziaływa dość czerwonawo na peptony.

VI. Przyp. (Grudzień 1885). Trzydziestopięcioletni izraelita uskarża się na gryzienie palenie w żołądku w obec zachowanego łaknienia. Rano naczczo wlano 100 cent. sześć. aq. d. Po jednej godzinie wyciągnięto ciecz opalizującą blado zielonkawą. Przesącz bezbarwny, kwasota jedynie od kw. solnego 21,0, peptonów słaby ślad, białka i śluzu niema, trawi szybko i zupełnie. Nazajutrz wlano 100 cent. sześć. świeżej żółci wołowej do czczego żołądka. Po upływie jednej godziny aspirowano ciecz mętnawą białawo-zielonkową; przesącz bezbarwny opalizujący, kwasota od kw. solnego pochodząca 55,0, peptonu, śluzu i białka ani śladu; nie trawi białko po 24 g. tylko następuje rozstrzępienie tegoż, a nawet oddziaływanie na peptony niewystępuje.

W tych więc dwóch przypadkach okazało się, że żółć w żołądku podnieca wydzielanie soku żołądkowego, a względnie kw. solnego co należy przypisać solom kwasów żółciowych alkalicznie oddziaływających, natomiast upośledza pomimo zwiększenia ilości kw. solnego w treści żołądkowej stanowczo peptonizacyą, co należy przypisać strąceniu fermentu trawiącego z rozczynu przez opadający śluz wydzielający się pod wpływem kw. żołądkowego. Zachowanie się więc żółci w żołądku jest odmienne, niż goryczek roślinnych, a najwięcej przybliża się do działania wód alkalicznych, które również podniecają chwilowo wydzielanie kw. solnego, lecz bez niszczenia pepsyny. Jakieby wobec tego można nadać znaczenie terapeutyczne żółci w chorobach żołądka niewiem, w każdym razie skutki stosowania terapeutycznego wypadną wątpliwe, zwłaszcza, że w tak częstym nieżycie kwaśnym żołądka, napotykamy nadzwyczaj często treść żołądkową zawierającą trwale żółć, która wylała się z dwunastnicy do żołądka.

Дозволено Цензурою. Варшава 23 Декабря 1886. Druk M. Ziemkiewicza Krak.-Przedm. N. 17.